

“BOSHLANG‘ICH SINFLARDA BUGUNGI KUNDA MATEMATIK SAVODXONLIKNI SHAKLLANTIRISH”.

Boynazarova Nilufar Tilovmurod qizi

Termiz davlat pedagogika instituti 2-bosqich magistranti

Qurbonnazarova Ziyoda Abdukarim qizi

Termiz davlat universiteti Boshlang‘ich ta‘lim va sport tarbiyaviy ish yo‘nalishi 4 bosqich talabasi

Annotatsiya: Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga matematikadan samarali ta‘lim berilishi uchun o‘qituvchi boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasini egallab, chuqur o‘zlashtirib olmog‘i lozim. Ushbu maqolada aynan boshlang‘ich sinfda matematik savodxonlikni oshirish haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: “matematik savodxonlik”, texnologiya, TIMMS, *matematik reallikni*.

Respublikamizda mustaqillikning dastlabki kunlaridan boshlab jamiyatni isloh qilish va yangilash jarayonining eng muhim bo‘g‘ini jamiyatdagi demokratik o‘zgarishlarning, iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishning, respublikaning jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuvining zarur va majburiy sharti sifatida ta‘lim sohasini isloh qilish siyosati izchillik bilan amalga oshirilmoqda. Bugungi kunda Kadrlar tayyorlash milliy dasturi yosh avlodga uzluksiz ta‘lim berish va uni tarbiyalash jarayonini yaxlit qamrab oladigan yagona ta‘lim tizimi hisoblanadi. Ta‘lim tizimining har bir bo‘g‘ini alohida o‘ringa ega. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev ta‘kidlaganidek, „Matematika hamma fanlarga asos. Bu fanni yaxshi bilgan bola aqlli, keng tafakkurli bo‘lib o‘sadi, istalgan sohada muvaffaqiyatlarga erisha oladi.“¹ Matematik savodxonlik nafaqat matematika darslarida, balki texnologiya, tabiiy fanlar, ingliz tili kabi boshqa o‘quv fanlarini o‘rganishda ham shakllanadi. Bizning maqolamizda biz o‘z tajribamizni baham ko‘rishga harakat qilamiz. Boshlang‘ich sinflarda matematika darslari va boshqa fan yo‘nalishlari orqali matematik savodxonlikni shakllantirish. O‘quvchilarning funksional savodxonligini shakllantirish yangilangan ta‘lim mazmunining asosiy vazifalaridan biri bo‘lib, matematik savodxonlik esa umumiy funksional savodxonlikning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Vaqt “matematik savodxonlik” kompetensiyasiga ega bo‘lgan maktab

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4387-sonli Qarori 2020-yil 7-may

o'quvchilarini o'qitish va tarbiyalashda yangicha yondashuvlarni izlashni taqozo etmoqda.

Boshlang'ich sinf o'quvchisi savollarga javob olishi kerak: nima uchun menga matematika kerak? Ushbu bilimdan haqiqiy hayotda qanday foydalanishim mumkin? Shunday qilib, matematik savodxonlik - bu boshlang'ich sinf o'quvchisining matematikaning dunyodagi rolini aniqlash va tushunish qobiliyati; kundalik hayotda yuzaga keladigan muammolarni hal qilish uchun matematik bilimlarni qo'llash qobiliyati. Matematik savodxonlik nafaqat matematika darslarida, balki texnologiya, atrofimizdagi dunyo, ingliz tili kabi boshqa o'quv fanlarini o'rganishda ham shakllanadi. Bizning maqolamizda biz o'z tajribamizni baham ko'rishga harakat qilamiz.

Matematika darslarida biz amalda o'zini isbotlagan allaqachon ma'lum bo'lgan texnika va texnologiyalardan faol foydalanamiz. Ammo matematika darsining turli bosqichlarida qoida muvaffaqiyatli ishlaydi: matematikaga chuqur yondoshish kerak, chunki boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar asosan sezgir (kublar yordamida qo'shish, ayirish, bo'lish). O'quvchilar modelga yondoshsin, matematikaga kirsin. Bu o'z natijasini beradi. Matematika darslarining asosiy vazifasi bolaning intellektual rivojlanishi bo'lib, uning muhim tarkibiy qismi og'zaki va mantiqiy fikrlashdir. Biz har kuni o'quvchilarga "To'plash uchun muammolar" ni taklif qilamiz: mantiqiy zanjirlar, sehri kvadratlar, she'rlardagi vazifalar, jumboqlar, matematik topishmoqlar, krossvordlar, hisoblash tayoqlari bilan geometrik vazifalar. Bundan tashqari, ta'limiy yutuqlarni baholash xalqaro uyushmasi (IEA) tomonidan tashkil etilgan TIMMS – matematika va tabiiy fanlar ta'lim sifatining xalqaro monitoring dasturini ham keltirish mumkin. Ushbu tadqiqot o'quvchilarning turli davlatlarda matematika va tabiiy fanlardan bilim darajasi va sifatini solishtirishga hamda milliy ta'lim tizimidagi farqlarni aniqlashga ko'maklashadi.² O'quvchilarning matematika bo'yicha savodxonligini oshirish ularga atamalar, tushunchalar, ko'nikma va tasavvurlar o'rtasida bog'lanishni o'rnatishga yordam beradi, matematika savodxonligini rivojlantirishga hissa qo'shadi.

Matematika darsining o'ziga xos tomonlari, eng avvalo, bu o'quv predmetining xususiyatlaridan kelib chiqadi. Bu xususiyatdan biri shundan iboratki, unda arifmetik

² Abdurahmonova N. Jumayev M., O'rinboyeva M. Boshlang'ich sinflar uchun matematikadan didaktik materiallar. O'quvchilar uchun metodik qo'llanma – Toshkent. Istiqlo'l 2004-yil 152-bet

material bilan bir vaqtda algebra geometriya elementlari ham o`rganiladi. Matematika boshlang`ich kursining boshqa o`ziga xos tomoni nazariy amaliy masalalarning birgalikda qaralishidir. Shuning uchun har bir darsda yangi bilimlar berilishi bilan unga doir amaliy o`quv malakalar singdiriladi. Taniqli olim J.Ikromov o`zining “Язык обучения математики” kitobida "Maktab o`quvchilarining matematik madaniyati shakllanishi bir necha davrga bo`linadi",-deb ta`kidlaydi. Birinchi navbatda ular ob`yektiv tushunchalarning birgalikda tashkil etadigan mazmuni —*matematik reallikni* aniqlab oladilar. Bunda ob`yektlarning aniqlik xususiyatlari bilan tarixiy jihatlar o`rtasidagi bog`liqlik alohida ahamiyat kasb etadi. Kundan kunga ma`lumot oshib borayotgan bilan tushunarli bo`ladiki bugungi o`quvchilarga kerak bo`ladigan narsalarni hammasini o`rgatib bo`lmaydi. O`zlashtirilgan ma`lumot juda tez eskirib qolmoqda, chunki har kuni yangi ma`lumotlar chiqmoqda. Fanda o`qitish nazariyasi ushbu fanni o`qitish bo`yicha metodik tizimlarning faoliyat qonunini ochib beradi. Metodika ularni tadbqiqini, texnologiya esa ushbu modelni amalga oshirish usullarini ishlab chiqa

"Individning turli kontekstlarda matematikani shakllantirish, qo`llash va sharhlash qobiliyati. Bu matematik fikrlash va hodisalarni tasvirlash, tushuntirish va bashorat qilish uchun matematik tushunchalar, protseduralar, faktlar va vositalardan foydalanishni o`z ichiga oladi. Bu shaxslarga matematikaning rolini tushunishga yordam beradi. dunyo va konstruktiv, faol va mulohazakor fuqarolar uchun zarur bo`lgan asosli qarorlar va qarorlarni qabul qilish."³ Talabalar professional matematiklar kabi muloqot qilishni o`rganishlari kerak va men ular javobning to`g`ri mohiyatidan qutula olmaydi deb o`ylayman, Biz ularning maktabni kollejda yoki o`z kareralarida professional matematiklar bilan to`g`ri muloqot qilish qobiliyatiga ega bo`lishlarini xohlashimiz kerak. Aniq matematik tilni o`rganish qiyin va ba`zan zerikarli bo`lsa-da, bu juda foydali bo`lishi mumkin. Matematik tilni yaxshi biladigan o`quvchi uchun teoremlar ma`noga to`la. O`quvchilar so`zlarning paragraflari bilan ovora bo`lmasdan, undan ko`p narsani tushunishlari mumkin. Aniqlik bu sohadagi har bir kishi tomonidan tushunilishi mumkin bo`lgan qisqa mantiqiy dalillarni keltirish imkonini beradi. Chunki "savodxonlik ma`lum bir amaliyot

³ ." (OECD, 2018, 67-bet)

Murakkab ko'p bosqichli vazifa alohida vazifalar zanjiriga bo'linadi, ularning har birida bola muammoni hal qilish uchun qadam qo'yadi. Bunday vazifalar bolani muammo bilan ishlashning barcha bosqichlarida uni matematika tilida shakllantirishdan tortib, talqin qilishgacha bo'lgan yo'l-yo'riqni ko'rsatadi. Tizim har bir bosqichni etakchi savol bilan yakunlashga yordam beradi, turli variantlarni taklif qiladi yoki vizualizatsiyadan foydalanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4387-sonli Qarori 2020-yil 7-may
2. Abdurahmonova N.Jumayev M,O'rinboyeva M.Boshlang'ich sinflar uchun matematikadan didaktik materiallar.O'quvchilar uchun metodik qo'llanma – Toshkent.Istiqlol 2004-yil 152-bet
3. " (OECD, 2018, 67-bet)

